

van de meer wetenschappelijke *Godgeleerde Bijdragen* (GB), die niet voor leken bedoeld waren.³¹ Een echt opinieblad was *WiL* trouwens ook niet: zaken als politiek, onderwijs en diakonaat/armenzorg komen niet, of slechts indirect, aan de orde.

BNPP heeft in dit geval de rubriek 'eigenaar' oningevuld gelaten. Hier wrekt zich het feit dat de bewerker tot driemaal toe een deel van de ondertitel – namelijk: *Onder medewerking van..., uitgegeven door* [volgt redactie] – niet heeft opgenomen. Op grond van het weggelaten kan men namelijk reeds vermoeden dat het GGG eigenaar van het tijdschrift is geweest. Nog duidelijker spreekt het contract dat op 16 februari 1856 met Oomkens werd aangegaan. De uitgever gaf het gezelschap onder meer 'f1200 honorarium en voor de werkelijk gewone leden elk één exemplaar gratis[,] tot 15 exemplaren hoogstens'. Wanneer men afgaat op de notulen van het GGG moet het gezelschap ook in september 1872 nog eigenaar zijn geweest.³² Het doornemen van notulen behoort niet tot de taak van een bibliograaf; ik noem dit gegeven hier slechts om het belang van het volledig overnemen van een titel te onderstrepen.

Zoals in de rubriek 'frequentie' blijkt, verscheen *WiL* vele jaren als kwartaalblad; per 1866 werd het echter een maandblad. Achter zo'n nuchter gegeven in de *BNPP* steekt een hele ontwikkeling. De toenemende spanningen binnen de kerk en de brochurestrijd die dientengevolge ontbrandde, waren te heftig om nog via een kwartaalblad gevolgd en gepareerd te worden. Toen in 1862 een nieuw team aantrad, was al besloten dat men niet langer in de recensierubriek zou bespreken wat het vorige jaar was verschenen, maar 'terstond het allernieuwste';³³ nu zette men de volgende stap. Hier is een vergelijking mogelijk met de het beleid van *Boekzaal*, die in 1857 ertoe overging om naast het maandblad een weekblad te laten verschijnen.

Bij de rubriek 'oplage' tekent de Inleiding terecht aan: 'een zeer interessant onderdeel..., maar dan rijst [vanwege het dikwijls ontbreken van directe gegevens in het onderzochte periodiek] de vraag, waar het werkterrein van de bibliograaf eindigt en dat van de onderzoeker begint'.³⁴ In dit geval wordt bij 'oplage' door *BNPP* verwezen naar het aantal intekenaren dat in *WiL* 1837 vermeld zou zijn: 896. Hier moet een vergissing in het spel zijn; immers wie de twee lijsten van intekenaren optelt, komt niet hoger uit dan 341 personen en instanties.³⁵ Weliswaar tekenden bepaalde boekhandelaren voor meerdere exemplaren in, maar dit brengt het aantal beslist niet op bijna 900. Zelf schatten de Groningers het aantal abonnees in 1843 op ruim 400; dat lijkt realistischer.³⁶ Laatstgenoemd getal komt ook overeen met het aantal abonnees op het maandblad *De Gids*, dat eveneens in 1837 van start ging.

³¹ De GB (1827-1870) kregen in *BNPP* 1, 181 de categorie-aanduiding 'III' mee; beter zou zijn: 'III/wetenschap', zoals gebeurd is in het systematisch overzicht van *BNPP* III; *WiL* staat echter in laatstgenoemd overzicht nog steeds onder "III/opinie".

³² Op laatstgenoemd tijdstip besloot het GGG vanwege afnemende belangstelling voor *WiL* de uitgave ervan te beëindigen; *Notulen GGG* 18 maart 1856, 27 juni 1871 en 17 sept. 1872; UB Groningen.

³³ *WiL* 1862 I, 'Voorberigt', (v).

³⁴ *BNPP* 1, 19.

³⁵ Lijsten ingebonden voorafgaand aan *WiL* 1837 III en 1837 IV; ex. privébezit J. Vree. In het in *BNPP* II opgegeven autopsie-ex. voor de jaren 1837-1864 (UBVU CT.00236.-) komen deze lijsten niet voor.

³⁶ Vgl. J. Vree, *De Groninger godgeleerden. De oorsprongen en de eerste periode van hun optreden* (1820-1843), Kampen 1984, 190v.